

glasni e, tako da se ti imenujejo be, ce, de

Učenci se s črkami seznanijo s pomočjo podobice, od katerih vsaka kaže reč, iz katerega imena se glas, ki ga hočemo naučiti, prav dobro sliši. Otrok naj se s podobico na znamenje spomni. Glavno navodilo je bilo Olivierju kakor tudi pozneje Stefaniju, da je podlaga branju znanje glasu, za katerega se je naredila črka, kot znamenje za isti glas.

Po priučitvi črk se je učilo branje zlogov in potem branje besed. Ta metoda je bolj znanstvene vrednosti. Olivier je imel namreč 400 različnih glasov. Zaradi tega ni pridobila ta metoda veliko častilcev in posnemalcev, akoravno je zelo dolednega sistema.

Peter Budin ima v „ključu“ 26 črk. V neki drugi tiskovini brez podpisa in letnice ter brez podobice so v prvem oddelku razven zgoraj imenovanih besed še „kralj in konj za lj in nj“. Ako Peter Budin ni učil več glasov ko 28, reči se mora, da je posnel po Olivierju le dobro, slabo pa opustil. Tudi je zelo zanimivo, da so v 3.—7. oddelku tega „ključa“ same pismenke ter šele v zadnjem oddelku velike črke. Morda je celo branje združil s pisanjem. V drugi zgoraj imenovani tiskovini dobimo samo črke ter nobene pismenke.

Vsakako sta grofa Edlinga knjiga ter Petra Budina „kluzh“ za slovensko šolstvo zanimivi ter vredni, da smo se bavili ž njima nekoliko.

Lj. Stiasny — Kamnik.

Knjiga Slovenska

v

XIX. veku.

*

Ivan Tomšič r. 4. dec. 1838 v Vinici mej Belokranjci na Dolenjskem, kjer je oče njegov Bernard bil učitelj, rodoljuben pisatelj nemški (Carniolia, Illyr. Bl., Laibach. Ztg.) in slovenski (Novice, Vedež, Šolski Prijatelj, Danica) z bratom Emanuelom vred (Vid. Jezičnik XIX l. 1881 str. 11—19). Prav tako sta po očetovem in stričevem vzgledu zgoodej pisatelja postala sinova Ivan in Ljudevit, oba vrla učitelja. Janez je rad prebiral Prijatla in Danico, priljubil se A. Einspielerju, A. Zamejcu, kateri je z dr. J. Bleiweisom mu pomogel, da je prišel v Ljubljano, kjer je izvršil svoje učenje l. 1860, postal učitelj v Tržiču, od koder je l. 1868 prišel za učitelja na tedanjo normalno, sedanjo c. kr. vadnico. Na tej deluje marljivo in vspešno Ivan Tomšič še sedaj, odbornik v Slov. Matici in drugih narodnih društvih, l. 1883 poslavljen z zlatim križem za zasluge,

okrajni šolski nadzornik, slovenski pisatelj, Vrteu urednik. „Ivan Tomšič je vrl učitelj, iskren rodoljub in prijatelj slovenske mladine“ (Tovariš l. 1885 str. 59).

Šolski Prijatelj je priobčevati jel prve poskušnje mladega pisatelja, in to l. 1853 v teč. II.: Pobjoljšani sin (str. 243—256). Janez Tomšič učenec. Sirotek (Pesem). Redek vrač. Tri gredičice. Sirota (Pes.). Otroci! Po ledu dersati je nevarno (str. 416).

L. 1854 ima Šolski Prijatelj t. III.: Mestjan in pošten sosed (str. 44). Zgubljeni sinček. Učenec iz šole gredé (Pes.). Narodski običaji v Vinici na Dolenskem. Marija pomočnica (Pes.). Cesar Trajan in Jozve (Iz nemšk.). Plašen fantič. Cvetlica (Pes.). Zadovoljni Peter. Od Horvatske meje. Ne kradi. Učiti se je dobro. Dež. — V tem tečaju sta z očetom vred prikazala se oba sinova pisatelja, in to v

istem (31.) listu: Izplačana šala (Bernard Tomšič), Šolski zvon (Janez) in Bratovska ljubezen (Ludvik). — Zgodnja Danica l. 1854 str. 107: „Mladeneč na poti ločitve“ — na razpotju, kjer vabi ga seboj po gladki poti veselje (hudobija) na levo, po ozki pa čednost na desno... „Mladeneč: Čednost! za teboj grem; podaj mi svojo roko, in pelji me v tempelj sreče in zveličanja, kjer bo ves moj trud poplačan!... Tudi ti, ljuba mladost, stojiš poprej ali pozneje, kakor ta mladeneč, na poti ločitve svojiga življenja. Hočeš se za čednostjo ali hudobijo podati? Za čednostjo boš srečna, za hudobijo pa, oh! vekomaj nesrečna“. Janez Tomšič, učenec.

L. 1856 Danica str. 56: „Zdihljeji k Marii“ — pesem v štirih kiticah, zložil Janez Tomšič, na pr.:

O Marija v zarji zlati,

Hiti hiti pomagati!

Oh! smo revni, smo grešili.

Nismo vredni, de b' prosili;

Vender mati usmil' se nas! itd.

L. 1863 Učiteljski Tovarš: Nekoliko o nalogah. — „Potrebne in važne so naloge izvan šole; ali učitelj mora pozoren biti, da bodo tako vredjene, da tudi svoj namen dosežejo... Pisal sem te verstice, ker sem se sam prepričal, kako malo pazijo nekteri učitelji na pismene izdelovanja svojih učencev“ (str. 234). Ivan T. Tedaj je dopisoval tudi v „Torbico“ jugoslavske mladosti v Zagrebu.

L. 1865 Tovarš: Pašnik. O branji koristnih knjig (str. 106). Poštevanje do sto. Iz pod Ljubelja na Gorenskem. Dopis govori o učiteljih, ki najraje nič ne beró, ki premalo beró, ki niso vredni, da bi se zvali učitelji... Brez branja ni nikakega znanja... Dopisovavci so prva potreba, da časopis ni prazen; sestavki, ki učitelju njegov težaven posel polajšujejo, so najlepša in primerniša povest učiteljskemu stanu; in en sam letnik učiteljskega časopisa je gotovo več vreden, nego vsi njegovi obrekovavci... Gotovo je, da dobro vravnane konferencije (učiteljski

zbori) o svoji dobi tudi obrodé dober, tečen sad itd. T. — „Tovarša veselí, da sta njegova Vedež in Klatež še drugej — in še celó pod Ljubeljem — zbudila dopisovavca, kateri bode radovednemu Vedežu sporočeval, kaj delajo učitelji na gorotanski meji. Prosimo kmali kaj! Vredn. — Iz pod Ljubelja — od Teržiške glavne šole (str. 187—204). Ljudska šola na нравni podlagi. Napisal Ivan Tomšič (str. 241—246). Pašnik. O dobrem in vspešnem podduku (str. 296—7):... Naše šolstvo se ne bode na bolje oberno, dokler ne bodo naši učitelji in pa duhovni gospodje, katerim mora šola enako učiteljem pri sereu biti, bolj pridno, kakor do sedaj, pedagogične časopise in druge enake spise prebirali... Zabadav se trudi naš verli Tovarš, zabadav donaša Schulbote razne ministerijalne ukaze in spodbudovanja k tečnejemu podučevanju šolske mladine, ako jih nikdo ne bere, se nikdo po njih ne ravna, in ako so vsa navduševanja enacih spisov nekim gospodom le — bob v steno... Veliko je tudi na tem, kakošna da je šolska soba, ki mora biti zerkalo lepega reda in snage, ktera se ne smeta pri podučevanju nikakor prezirati itd. (str. 319)“.

L. 1866 Tovarš: Zakaj ljudske učilnice ne zadostujejo svoji nalogi. Napisal Ivan Tomšič. Krivi so 1) starši, ako svojih otrok s šolo vred ne izrejujejo, ako niso prijateljsko združeni z učiteljem, kateremu so izročili svoj naj dražji zaklad. 2) Krivi so slabi zgledi odrasčenih, s kterimi se otroci že prav zgodaj družijo in znajo. 3) Krivi so sem ter tje učitelji, ako je njih podučevanje pomankljivo in premalo vterjeno. 4) Največa opovira pa je podučevanje v ptujem jeziku v prvih dveh razredih, s kterim se mali otročiči berž v šolo prišedši že terpinčijo (str. 75) itd. — Svetinje (Pesem). — Poljedelstvo in kmetijstvo v ljudskih šolah (str. 165—170). Sonet (Nikol' mi sreče zvezda ni sijala). Od kdaj so ljudski učitelji. Poglavitna naloga ljudskih učiteljev (str. 380—383). — Slovenski Glasnik IX str. 302: Misli tuje

in lastne — na pr.: Naše življenje je dnevnik. Piši samo dobro vanj in razveselil te bode vselej itd. — 1) Zlati orehi slovenski mladosti v spomin. Spisal Ivan Tomšič, učitelj v Teržiču na Goranskem. Prvi zvezek (z eno podobo). V Ljubljani. Nat. in zal. J. R. Milic. 1866. 16. 126. — „Dobro vedoč, koliko veselja Ti daje knjižica polna mladih, podučnih povestic, podal se sem tudi jaz na slovensko livado; nabiral sem nekoliko časa domače cvetice, in glej — najdem „zlate orehe“, ktere hitro spletem v venec, ter Ti jih, preljuba slovenska mladost, podam s serčno željo, da bi jih rada ogledovala, vsaj bode vse le k Tvojemu pridu in k Tvoji koristi. Ako se bodem tudi nadalje prepričal Tvoje marljivosti do branja, nabral jih bodem, če Bog dá, še in vsako jesen Ti jih bom veselo prinesel. Kako bi bilo pač veselo, da imaš tudi Ti, mila slovenska mladost, knjižno zbirko, kakor jo imajo Tvoji sosedi — Nemci“ (Vid. Tov. 246).

L. 1867 Tovarš: Knjižnica ljudskega učitelja (str. 52—55). Sonet (Naj bil v ozidji tvojem bi, Ljubljana). Nestalnost (Péna je življenje naše, naglo mine, in ga ni itd.). Čertice o izreji (97). Izreja (str. 193—276). Mladost — radost. Pesem v treh razstavkih, na pr.:

Kje časi ste, ko vé mladosti leta
Vedrla ste otroško meni čelo,
Ko ptuja bila je skerbi mi četa,
Zibalo v spanje me domače selo?
Z Bogom, z Bogom, čas mladosti,
Čas mladosti, čas radosti! itd.

Slovenski Glasnik X. str. 30: Šaljivi napisi. Očetu Skopcu. Gizdalinu (120). Sveta Katarina. (Narodna: Stoji, stoji bel gradič, — Notri je en mlad kraljič; — Hujši je ko pesoglavce str. 328—9). Na primer bodi:

I. S tujim tare si glavo jezikom,
Revež! lastnega pa še ne zna!
Vedel naj bi, da kot zajcu boben
Puhla tujščina se mu podá.

II. Kar šola mu ni dala, in tud' modrice ne,
Dajejo mu krojači — kdo tega ne umé!

„Primorski Ilirjan“ l. 1866 in „Primorec“ l. 1867 imata nekteri dopis njegov; posebej pa je prišla na svetlo knjižica: Poboljšani sosede ali sadjereja v pogovorih za domače ljudstvo. Spisal J. Tomšič, učitelj v Teržiču. Izdala Družba sv. Mohora. V Celovcu 1867. 8. 55. Nat. J. Blaznik v Ljubljani.

L. 1868 Novice: Deklica bolj zvita nego car. Pripovedka (str. 12). Ivan Tomšič. Šest tednov na Dunaji, ali gospodarsko-kmetijska šola za učitelje (str. 355—433), kjer na koncu pravi: „To je površen popis osnove prve kmetijske šole za učitelje, iz katerega častiti bralci lahko uvidijo, kaj in koliko se je učilo in kako je šola vredjena bila. Mislim, da mi bode vsak rad pritrtil, ako rečem, da je bila šola v obče tako osnovana, da si je ljudski učitelj (ako je le imel dobro voljo in ljubav do kmetijskega znanja) tudi mnogo koristnih nauk iz nje lahko zajel. Kar se mene tiče, priobčiti hočem časoma, kakor sem že obljubil, vse važnejše novice, ki si je sem na tej šoli pridobil, a častiti bralci naj je presojujejo in to, kar je dobrega tudi na svoj lastni prid obračajo. Po tem potu mislim, da bodem tudi ustrezal želji sl. ministerstva, ktero za velike stroške, ki je je imelo pri tem sila težavnem podjetji, od nas učiteljev nič družega ne zahteva, nego to, da nauke, ki se je smo na Dunaji pridobili, tudi med prosti narod kar najbolj mogoče razširjujemo“. — Tovarš: Nekaj o potresih (8). Omika in podučevanje v jutrovih deželah. Književstvo hervaško: Atlas slikah k prirodopisu živinstva i bilinstva. Naravoslovni slikovani Abecedar s poučnimi stihovi. Slikovana početnica za pomnjivo dečicu. U Zagrebu (str. 61). Nравnost. Cvetice (154).

L. 1869 Novice: O mokroti in močvirnosti zemljišč (83—92). — 3) ABC v podobah in besedi za otroke. Stavil Ivan Tomšič. Zal. Giontini. V Ljubljani 1869. 8. 12. „Pri vsaki čerki imajo te bukvice primerno podobico in poleg

tega kratek izrek, na pr. pri čerki *a* vidiš podobo angela, ki čuje nad otročičema in spodaj napis: „Angelu se priporoči, varoval te bo po noči“ itd. (Tov. str. 384 l. 1868. Novic. 416). — Besednik: O gnojnej jami ali gnojišču (7). Srenja pod lipo. Pogovor o kmetijstvu. Šest nedelj. Župnik, župan, učitelj itd. (str. 18—189). — 4) Prirodoslovje v podobah. Slovenske mladine v poduk in zabavo posvetil Ivan Tomšič, učitelj na c. k. normalki. V Ljubljani 1869. 4. Popis dodanih prirodoslovnih podob iz živalstva, rastlinstva in rudninstva str. 1—15. Slike str. 1—14. Zal. Giontini, tisk. Milic. (Tov. 337. Novic. 366; cf. Kako se Tomšičevo „Prirodoslovje v podobah“ v naših ljudskih šolah z vspehom rabi? Tov. 1870 str. 286). — Tovarš: Novo leto. Pesem, zložil E. T., napev J. Tomšičev (Priloga k l. 24). — 5) Navod, kako naj ravnajo posamezni kmetje in celesoseske z gozdom. Slovenskim soseskam in kmetom (nemški spisal Mavricij Scheyer, bivši nadlogar), poslovenil Ivan Tomšič. Na svetlo dal deželni odbor kranjski. V Ljubljani 1869. 8. 43. Nat. J. Blaznik. — 6) Naznanila. Na svetlo dala c. k. kmetijska družba na Kranjskem. V Ljubljani 1869. 8. 120. Zv. I. Sloven. nemški. Nat. Blaznik. L. 1870. Zv. I. str. 167. Zv. II. str. 45. Dodatek str. 51. L. 1871. Zv. I. str. 47. Doklada str. 59 itd. Slovénil I. Tomšič.

L. 1870 Besednik: Srenja pod lipo. Sedma — enajsta nedelja. Pogovor o kmetijstvu (str. 4—189). Ne prevzemi se pre-

zgodaj (Sultan Oskan II). Iz malega naraste veliko — Kmetija tam veliko zdá, kjer delo, pridnost je domá (127)! Cvetlice (150), o katerih pravi naposled: „Gotovo bi bilo žalostno in pusto, ako ne bilo drobnih ptičkov, ne veselega njihovega petja in žvrgolenja; ako ne bi bilo pridnih, marljivih bučelic in lepo pisanih metuljev. Še veliko bolj pusto in žalostno bi pa bilo, ako ne bi imeli raznobojnih cvetlic, brez katerih si ne moremo misliti zemlje, nad katero bi imeli pravo dopadajenje“. — 7) Poljedelstvo s posebnim ozirom na domače pridelke. Za prosto domače ljudstvo po najboljših skušnjah izurjenih poljedelcev spisal Ivan Tomšič, c. k. učitelj na vzornej normalki. V Ljubljani 1870. 8. 107. Izdala in založila Družba sv. Mohora v Celovcu. Nat. J. Blaznik. — 8) Zemlja (Globus) slovenski sestavil I. Tomšič. — 9) Vošilna knjižica ali vošilni listi za novo leto, godove in rojstne dneve. Slovenski mladini v porabo spisal Ivan Tomšič, učitelj na c. k. vadnici. V Ljubljani 1870. 8. 46. Zal. Giontini. „Vsak učitelj, pa tudi vsak drug, kdor ima z mladino opraviti, že davno čuti potrebo take slovenske knjižice, ki nam jo je spisal g. I. Tomšič, gotovo eden izmed najmarljiviših in v pisanji najbolj spretnih učiteljev naših. Okoli 100 pisem nam za izgled podaja ta knjižica, različnim razmeram in različni starosti primerjenih. „Venček za vezilna darila“, ki ga imamo že v 2. natisu, obsega le vošilne pesmice, Tomšičeva „Vošilna knjižica“ pa, kakor naslov kaže, vošilna pisma v prosti besedi itd. (Novic. 1871 str. 5).

L i s t e k.

Listi slovenskega pesimista.

VI.

Gospod urednik! Skoro da sem bil že zabil na Vas. Saj tudi ni čuda, ako človek v sedanjih časih in sedanjih razmerah zabi i najboljšega prijatelja. Pomisliti treba vendar: poletna vročina in pasji dnevi niso za pisanje baš vabljivi. Vrh tega smo imeli

kopo raznih konferencij in družih zborovanj, o katerih sem pa o svojem času že povedal svoje misli. Žal, da vsak nauk ne prija vsakomu, in ker je med Vašimi čč. sotrudniki samo jeden pesimist, dosledno je, da tudi ta ne more vsem ustreči. Vender ne pustim, da bi kdo moje proizvode v obliki pesimiških (ne pesimističnih!) listov natvezal na hrbet kateremu koli —l-ju, ki se s kakim dopisičem oglasi v cenje-